

DE JOBBAR *klimat*

Personalen på urologin och handkirurgin vid Skånes universitetssjukhus i Malmö har med relativt enkla medel sänkt växthusgasutsläppen med 20 procent – och fått mer tid till patienterna.

TEXT **ULRIKA JÖNSSON BELYAZID**
FOTO **ANDRÉ DE LOISTED**

Ser du något speciellt i bilden till höger? Nej, det är inte lätt. Men det är ett så kallat klimatsmart rum på avdelningen för handkirurgi. Golven har återvinningsbara, pvc-fria mattor, väggarna och andra ytor är målade med miljövänliga och allergimärkta färger, vattenblandarna är sensorstyrda och i taket lyser ledlampor med minimal energiåtgång.

Sedan uppskattar både personal och patienter att rummet har fått en vacker fondtapet täckt av fåglar och träd, modern armatur och sängpaneler som döljer många av de slangar och reglage som behövs i sjukvården.

Ombyggnaden är en del av utvecklingsprojektet *Clire*, Climate friendly health and care, som Skånes universitetssjukhus bedriver sedan fem år. Målet är att fungera som ett demonstrationsprojekt för klimatsmart hälso- och sjukvård men även att minska universitetssjukhusets klimatpåverkan genom minskade utsläpp av växthusgasen koldioxid.

– Men egentligen handlar det kanske inte så mycket om att ha ett klimatsmart rum som att förändra sitt arbetssätt och sitt sätt att tänka.

DET SÄGER Jenny Wanegårdh, sjuksköterska på urologin och projektledare för den klimatsmarta

MILJÖ

smart

► Adrian Alionte gillar den moderna, högteknologiska känslan i det klimatsmarta rummet på handkirurgin. Många patienter upplever det som trevligt, säger undersköterskan Lisbet Persson.

► Sedumväxter täcker taket till delar av byggnaden där handkirurgin och urologin ligger. Gröna tak ger en rad miljö- och klimatvinster, bland annat isolerar de bra så att energianvändningen minskar.

ROGER LUNDHOLM/REGION SKÅNE

kliniken. När Jenny Wanegårdh och hennes kolleger för fem år sedan ställdes inför utmaningen att minska koldioxidutsläppen från handkirurgin och urologin bestämde de sig för att börja med att kartlägga förbrukningen inom några olika områden.

De gick igenom material, transporter, livsmedel och textiltvätt. Med hjälp av livscykelanalyser kunde de sedan beräkna hur stora koldioxidutsläpp varje område

gav upphov till. Resultaten var inte särskilt förvånande, menar Jenny Wanegårdh.

– Materialanvändningen är vår klart största klimatbov. Den står för närmare 40 procent av vår klimatbelastning.

Orsaken? Den höga användningen av engångsprodukter och konsumtionen av material som kasseras oanvända.

– Självklart behövs engångsmaterial ibland, men kanske inte alltid och överallt, säger Jenny Wanegårdh.

HON FÅR medhåll av Stig Persson, chef för miljöledningen på Region Skåne och huvudansvarig för Clire.

– Det finns en attityd inom sjukvården att engångsprodukter behövs av patientsäkerhetsskäl, säger han.

Men när Region Skåne analyserade sin för-

► **Projektledaren Jenny Wanegårdh, sjuksköterska på urologin, har sett att förvånansvärt många klimatvinster kan åstadkommas med små medel, samtidigt som vården förbättras.**

ANDRÉ DE LOISTED

brukning av engångsmaterial upptäcktes att en stor andel av förbrukningen utgjordes av sådant som inte hade något med säkerhet att göra.

– Vi lägger ungefär 2 miljarder om året på förbrukningsmaterial. Tänk om vi kunde minska konsumtionen med tio procent, då skulle vi frigöra 200 miljoner kronor om året för patientvård, säger Stig Persson.

ATT MÅNGA produkter också slängs i onödan fick personalen ett exempel på när de undersökte hur stor andel av plasthandskarna som kasseras utan att ens användas. De upptäckte att när en handske tas faller det ofta ut en eller två extra ur förpackningen som ramlar ner på golvet.

Sex procent låter kanske inte så mycket, men köper man som Region Skåne in 47 miljoner

► De energisnåla led-lamporna kan justeras från dämpad dagsbelysning till skarpt undersökningsljus.

► Golvet har en återvinningsbar, pvc-fri matta. Pvc-plaster innehåller bland annat miljöfarliga mjukgörare.

► Under ombyggnaden formgavs också handfatet för att underlätta för rullstolsburna.

”Klimatarbetet ska inte ses som ett separat spår utan som en integrerad del i det övriga arbetet.”

handskar per år blir det en hel del.

– Svinnet motsvarade en hel lastbil fylld med bara handskar. Det ger en något annorlunda bild av hur mycket sex procent faktiskt är, säger Jenny Wanegårdh.

DEN DÅR lastbilen med handskar verkar dock vara på väg att försvinna på ett tämligen enkelt sätt. När leverantören uppmärksammades på problemet började de arbeta för att ändra kartongens utformning så att spillet ska minska. Eftersom ingen hade rapporterat problemet tidigare hade tillverkaren aldrig reflekterat över

► **Väggen i det klimatsmarta rummet pryds av en fondtapet med blommor och fåglar.**

det. För Jenny Wanegårdh visar det på vikten av dialog i klimatarbetet.

– Om man bara pratar med varandra i stället för att förutsätta att andra vet eller förstår kan man komma långt, säger hon.

GOD KOMMUNIKATION har varit ett sätt att öka medvetenheten på klinikerna och få till flera beteendeförändringar hos personalen. På uroligin bestämde man sig till exempel för att börja använda ett mindre kateterset för att undvika att slänga oanvända produkter i onödan. Dessutom effektiviserades förrådslogistiken så att endast det som behövs blir påfyllt och kvantiteterna på beställningarna är förutbestämda. Det sparar koldioxidutsläpp, men även tid för personalen. Tidigare fick de lägga timmar på att packa upp varor som inte behövdes.

Stig Persson anser att det viktigaste för att lyckas med att reducera utsläppen av växthusgaser är att inte se klimatarbetet som något separat spår utan som en

► **Undersköterskan Lisbet Persson upplever att många patienter uppskattar den genomtänkta miljön.**

100 PROCENT FOSSILFRITT BRÄNSLE

Region Skåne har som mål att senast under 2020 använda enbart fossila bränslen för uppvärmning, elproduktion och transporter. Redan i dag är elen som regionen använder helt fossilfri (genomsnittet för landets alla landsting ligger på 85 procent).

Lika långt har Region Skåne inte kommit med värmen och transpor-

terna. I fjärrvärmenätet låg regionen 2014 precis på snittet för landstingen, 85 procent. För de interna transporterna är målet ännu längre bort. Där användes 2014 fossilfria bränslen bara till 40 procent. Det är ändå betydligt högre än genomsnittet för landstingen som är 27 procent.

integrerad del i det övriga arbetet.

– Om man effektiviserar verksamheten och arbetar med sina flöden för att minska ledtider och förbättra för patienter och personal så leder det i de flesta fall också till miljö- och klimatvinster, säger han.

PÅ UROLOGEN aktualiserades frågan om ledtider 2012 när en missnöjd patient framförde klagomål på sin vård. En arbetsgrupp bildades, där klinikens alla yrkeskategorier fanns representerade. De riktade in sig på patienter med cancer i urinblåsan och började med att kartlägga flödena från vårdcentralen till urologikliniken och alla turer däremellan.

Resultatet var mer nedslående än de anat. För vissa patienter tog det hundra dagar att ta sig igenom det som Jenny Wanegårdh kallar för "snurran".

– Efter det har vi genomfört en lång rad förändringar för att effektivisera flödet. Vi har bland annat infört en hematurilinje dit patienterna kan ringa direkt om de upptäcker blod i urinen. Vi har även skrivit nya avtal om fasta tider på röntgen, vi har inrättat kontaktsjuksköterskor och vi gör betydligt fler saker vid varje tillfälle som vi träffar patienten.

På så sätt kan tiden från symtom till diagnos kortas rejält. Det ger, förutom en vinst för patienten, även en klimatvinst i form av minskade transporter och minskad materialanvändning. Och som bonus även en minskad antibiotikaanvändning.

– Tidigare hade ungefär hälften av våra patienter fått antibiotika från vårdcentralen innan de kom i kontakt med oss. Oftast handlade det inte om en omgång antibiotika, utan om tre, fyra eller fem omgångar, säger Jenny Wanegårdh.

PROJEKTET CLIRE är nu avslutat. Men på handkirurgin och urologin fortsätter klimatarbetet. Undersköterskan Lisbet Persson visar hur kuddarna som förr skickades till tvätt efter varje patient nu har fått överdrag så att de kan spritas i stället.

– Det sparar oerhörda mängder tvätt och transporter. Vi funderar hela tiden på hur vi kan förbättra, säger hon.

Vill du veta mer?

En handbok om hur Clire arbetat för en hållbar sjukvård går att ladda ner på www.clire.se. Där kan du också läsa mer om projektet.

5 tips

Så här får man fart på klimatarbetet, enligt Jenny Wanegårdh:

- 1 Analysera nuläget.** Det låter trist, men är oerhört viktigt för att kunna prioritera och följa upp.
- 2 Kommunicera, kommunicera, kommunicera.** Berätta för alla vad du vill göra och varför. Det är enda sättet att få med sig alla på taget!
- 3 Börja med det enkla.** Välj några områden och undersök hur klimatbelastningen kan minska. Ta det enkla först, till exempel att stänga av maskiner, och fortsätt sedan med det lite svårare, som att byta ut produkter.
- 4 Visa vinsterna för cheferna.** Money talks!
- 5 Ta en sak i taget.** Gör inte för mycket på en gång, det blir lätt för jobbigt.

Jenny Wanegårdh hoppas kunna föra vidare den viktigaste erfarenheten från Clire i nya projekt: att man genom dialog, prioritering och omorganisation kan frigöra resurser som kan användas till det som är väsentligt – att ge patienterna en god och effektiv vård utan att släppa på empatin.

– Med ganska små medel och genom att skynda långsamt kan man göra stor skillnad för både patienter, personal och klimat. Även om man inte tror det från början, säger hon. ◀